

JAN ŘÍHA:
ČESKÉ OVOCE

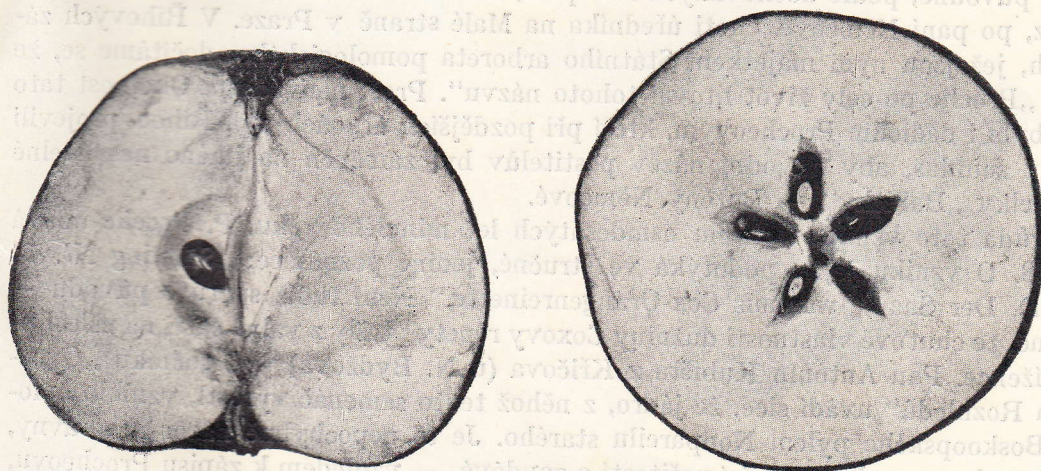
Dr. Ing. KAREL KAMENICKÝ:

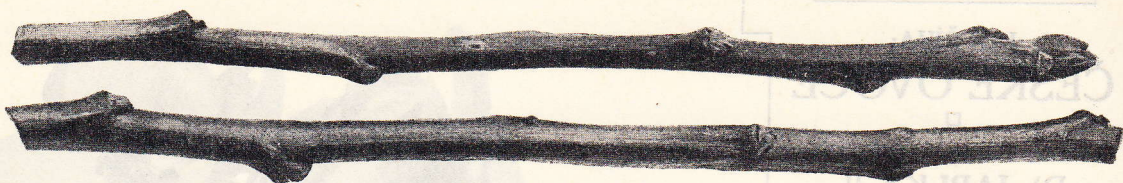
D) JABLKA II.

Čís. 61.

BOŽENA NĚMCOVÁ.

LETOROST.

VĚTEV KVĚTONOSNÁ.

BOŽENA NĚMCOVÁ.

Původ a všeobecné poznámky. Ne právě nové, ale dosud velmi málo známé toto jablíčko je názorným příkladem, že i v ovocnictví novinky mají svoji oprávněnost: ovšem pouze potud, pokud přinášejí něco opravdu nového a zároveň lepšího než to, co již máme. Vždy nalezneme se nějaká „mezera“, kam lze vsunouti ovocnou odrůdu s vlastnostmi dosud postrádanými: Jednou je to zevní krása, jindy velikost, trvanlivost, jindy opět chut, vůně nebo konečně nenáročnost, mohutný vzrůst, úrodnost a zdraví stromu.

A tak je tomu též s jablíčkem „Božena Němcová“, jež představuje pravou renetu, a to renetu letní, jichž dosud jsme postrádali. Vypěstil ji p. Proche ve Sloupně a nazýval ji původně, podle dochovaných rukopisů, Madame Niemez nebo Madame Marie Niemetz, po paní Němcové, choti úředníka na Malé straně v Praze. V Říhových zápisech, jež jsou nyní majetkem Státního arboreta pomologického, dočítáme se, že později „Proche po celý život litoval tohoto názvu“. Proč, neuvedeno. Okolnost tato známa byla i dědicům Procheovým, kteří při pozdějších úradách s p. Říhou projevili jednotný souhlas, aby původní název pěstitelův byl zaměněn na jméno nesmrtelné spisovatelky „Babičky“ — Boženy Němcové.

Odrůda tato vznikla koncem osmdesátých let minulého věku. P. Proche udává rok 1888. O vzniku jejím podotýká ve stručné, jediné poznámce: „Sämling Nr. 14 (Eigener). Der Saame war aus Cox-Orangenreinette.“ Není tudíž sporu o původu — tím méně, že chuťové vlastnosti dužniny Coxovy renety přešly z valné části na ušlechtilého křížence. Pan Antonín Kubišta z Křičova (u N. Bydžova) v I. ročníku „Ovocnických Rozhledů“ uvádí sice, že jádro, z něhož tento semenáč vyrostl, vzniklo oplozením Boskoopského pylem Nonpareilu starého. Je to nepochybně názor nesprávný, byť byl vysloven s překvapující určitostí a zavdává — vzhledem k zápisu Procheovu, jemuž nutno věřiti — oprávněnou příčinu k pochybám o správnosti i ostatních údajů o Procheových semenáčích, tamtéž popisovaných.

BOŽENA NĚMCOVÁ

Nepodařilo se zjistiti, zda se někde hojněji pěstuje. Není to pravděpodobné; spíše lze míti za to, že tuto odrůdu rozšířil p. Proche jen ojediněle mezi své ovocnářské přátele, jichž, pravých, ostatně bylo vždy poskrovnu. Jediný strom ve Státní školce ovocné v Chlumci n. C. nečiní — jak se zdá — na půdu nijakých zvláštních nároků, neboť daří se mu tam v chudší půdě zcela dobře, roste úplně zdravě a bujně a má větve velmi bohatě olistěné. Vyznamenává se pravidelnou, ob rok značnější a uspokojivou, vždy však skromnější úrodností, ač pěstitel p. Proche označil svůj strom za velmi plodný. Měl patrně lepší životní podmínky. Ve školkách na pláňce roste značně silně, pěkně vzhůru, ač mírně prohnutě a tvoří letorosty i přes 100 cm dlouhé. Rovněž na podnožích krskových, zejména na jančeti, jeví dosti silný vzrůst a ranou plodnost. Ve tvaru zákrsku volně rostoucího a na jančeti šlechtěného hodí se pro zahrádku nejlépe. Pan Ročeň, okr. pomolog v Chrudimi, pěstuje toto jablko na svislých kordonech.

Letorosty jsou mohutné, ke špičce mírně zesilují a bývají částečně hebce ochmýřeny; po setření lehounké plsti mírně se lesknou. Většina povrchu má jemný, stříbrný povlak. Barva hnědě fialová až čokoládová přechází ve stínu do zelenavě hnědé. Čárkovité lenticelly jsou řídké a nestejně roztroušeny.

Oka jsou různého tvaru: veliká až baňatá, jiná kratší a širší; zpravidla tvoří přibližně rovnostranný trojúhelníček. Nasedají na patkách vyšších a krátkých, s mírně vyniklými žebírky. Jsou plstnatá.

Pupeny květní jsou dlouze vejčité, přišpičatělé a šedě plstnaté, nepřilíš veliké. (Viz obraz.)

Listy mívají čepele mdle lesklé, veliké, až 15 cm dlouhé a 8 cm široké, na obvodě hlouběji i dvojmo dosti ostře pilovité. Temná zeleň dosvědčuje bohatství chlorofylu a životní sílu. Rub listů je nepatrně, obyčejně jen na nervatuře, lehounce ochmýřen. Nestejně dlouhé zelené řapíky mírně plstnaté bývají jen zřídka a pouze částečně špinavě začervenalé. Nervatura je zelená. Listy příplodní narůstají velmi hustě, až chomáčovitě.

Květy. Nerozvitá poupata seskupená po 6—9 jsou z daleka nápadna temně červenou i krvavou barvou. Korunky značně velikých květů dosahují až 55 mm v průměru, ač i drobnější květy, asi 40 mm široké, nejsou zvláštností. Zprvu miskovité, později ploše odstálé plátky se okraji zpravidla jen mírně přesahují. Mají nehty krátké. Červenofialové intenzivní stínění dodává jim živosti. Tyčinek je nejčastěji dvacet; dorůstají postupně úrovní blizen a tvoří kol čnělek dlouho sevřenou kytičku. (Viz obraz.)

Plody, na barevné příloze dle ovoce ze státních školek chlumeckých velmi výstižně zpodobené, jsou celkem symetrické, resp. pravidelné, nejčastěji as 65 mm široké a 55 mm vysoké, tedy poněkud ploché; vážívají 95—104 g. Nápadně často narůstají po dvou na krátkých stopkách, dotýkajíce se širokými spodinami. Kališní polovina se kuželovitě zúžuje; největší příčný průměr plodu naměříme ve spodní třetině výšky (viz podélný řez).

Kalich je pootevřený s drobnými ušty mírně nazad zahnutými, zelený, šedě ochmýřený; tkví v širší, zcela mělké a drobounce žebérkaté jamce. Nenápadná, plochá žebra, jež odtud vycházejí, oblast plodu hranatí zcela mírně, ale přece znatelně.

Stopka, jak již zmíněno, u plodů po dvou rostoucích, je velmi kratičká, u plodů osamocených jen nepatrně přesahuje nad úroveň stopečné jamky. Je ochmýřená a zpravidla zdřevnatělá, dosti silná.

Jamka stopečná je poměrně malá, náhle nálevkovitě sevřená, na úbočích zelenavá, často jemně porezavělá. Rzivá korkovina vyběhá někdy široce paprskovitě přes okraj jamky a prostírá se po celé spodině plodu.

Slupka je hladká a lesklá, světle zelenavě zlatožlutá; převážná část povrchu je však jasně červeně, jindy se skořicovým odstínem, jako natečkovane zardělá. V této drobné, rozptýlené červení jsou mdlé, nezřetelné, jindy však, v slunném roce, svěží, význačné pruhy karminové, čárkovitě přerušované. V červeném poli řídce jsou roztroušeny bělavé, ve žlutém spíše rzivé tečky. Tu a tam proskočí menší červené skvrny. (Viz barevný obraz.)

Plody voní slabě, ale velmi příjemně.

Čiška se mnohdy rourkovitě prodlužuje až k dutoosému jaderníku, jehož šterbinovitě pootevřená, na stěnách hojně, ale jemně natrhaná pouzdra bývají značně hluboká a obsahují po 1—3 krátkých jádrech, dobře vyspělých, světle hnědých. Svazky cévní bývají někdy rozvětveny neb zdvojeny.

Dužnina je bílá, žlutavě nazelenalá až žlutavá; po rozkrojení hnědne zcela nepatrně. Je kyprá, jemná, hojně šťavnatá, ušlechtilé, cukrnaté, libě kořenitě navinulé, velmi lahodné, opravdu renetové chuti.

Ovoce dospívá ku sklizni kol 15. srpna; mnoho závisí ovšem na počasí. Je zajímavé, že záznamy Procheovy o prvých plodech zmiňují se o poněkud pozdější zralosti. Při správném uložení vydrží 4 neděle, aniž by kvalita nějak utrpěla; po týdenním až čtrnáctidenním odležení bývají plody nejlepší a nejkrásnější. Dají se sice uchovati až do poloviny října — ale na újmu lahodné chuti; cukry totiž se dýcháním vytratí.

Jablko Božena Němcová náleží nesporně k nejlepším v tu dobu zrajícím jablkům; možno tvrditi, že mezi současníky nemá v jakosti a chuti dužniny konkurenta. Je hodno doporučení jakožto odrůda velmi zdravě rostoucí i pro větší a dobře střežený sad se zaručeným odbytem ovoce. Snáší dobře transport, rozhodně lépe než četná jiná letní jablka. Zralé plody jsou velmi lákavé a již na stromě na prvý pohled lze v nich tušiti hodnotné ovoce.

Milovníci výborných stolních jablek věnují v zahrádce vždy místo alespoň jednomu krsku znamenité této letní renety.

Špatné vlastnosti. Ani toto něžné jablko není bez vady. Strom i ovoce netrpí sice, podle dosavadních zkušeností, nemocemi, ale plody poměrně mnoho červivěji — neblahý to úděl mnohých letních jablek. Ale i červivých plodů umí hospodyňka dobře využiti.

Literatura a synonyma: Prvý podrobný zde doplněný popis uveřejněn v „Ovocnických Rozhledech“ roč. XIV. čís. 2. s obrázkem. Zmínka v „Ovoc. Rozhledech“ roč. I. Ve starším katalogu národ. arboreta v Zöschenu u Merseburku dán název Reinette Madame Niemetz.

V soupise jabloní bud. St. pomologického arboreta je označeno čís. 314. Rouby této odrůdy i ostatních semenáčů Procheových získal p. Říha přímo od pěstitele.

